

AVRUPA BİRLİĞİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE-ALMANYA İLİŞKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
ismailermagan@gmail.com

Özet

Türkiye uzun zamandır AB'ye üye olmak istemektedir. Fakat adaylık statüsünü ancak 1999 yılında alabilmiştir. AB'de karar alınırken her bir üye ülkenin, süreci şekillendirici bir konumu vardır. Örneğin, Türkiye AB'den üyelik perspektifi alırken, Almanya uğraş vermişti. O sebeple, üye devletlerin Türkiye politikaları, Türkiye'nin üyelik hedefinde oldukça önem arz etmektedir. Amacımız, Türkiye'nin AB entegrasyon sürecini, Türkiye-Almanya arasındaki ikili ilişkiler üzerinden değerlendirmektir. Ayrıca, Türkiye'nin AB üyeliği yolunda, AB'nin en yetkin oyun kurucularından Almanya'nın izlediği politikanın izdüşümlerini daha anlaşılır kılmaktır.

Bu çerçevede iki konunun altı özellikle çizilmelidir: 1) Alman devletinin ve siyasi partilerinin, Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili tutumları ve 2) Almanya'da yaşayan Türklerin buradaki rolü. Araştırmanın ulaştığı temel sonuç şudur: Almanya, Türkiye'nin AB hedefinde, belirleyici aktörlerden biridir. Türkiye'nin gerek Alman partiler gerekse Türk göçmenler hattında Almanya'yı ikna edecek tezler üretmesi, AB üyeliği yolunda elini güçlendirecektir.

Veri kaynakları olarak şunlar kullanılmıştır: İlgili birinci ve ikinci el kaynaklar; AB'nin Türkiye İlerleme Raporları; Alman devletinin ve eyalet kurumlarının Almanya'daki Türk göçmenlerinin uyumları ile ilgili rapor ve istatistikleri; parti dokümanları, yazarın bazı politikacılar ile gerçekleştirdiği röportajlar; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu verileri ve ilgili makaleler.

Anahtar Kelimeler: AB üyeliği, Almanya, Almanya'daki Türk Göçmenleri, Alman Partileri, Türkiye.

TURKEY-GERMANY RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

Turkey wants to join the EU for a long time. However, it did not receive the candidate status until 1999. In taking decision, each member state of the EU has a position to form the accession process. For example, Germany struggled as Turkey obtained a membership perspective from the EU. For that reason, the policies of each member state concerning Turkey's accession are quite important for Turkey's EU membership target. Our purpose is to evaluate the process of Turkey's integration to the EU from the point of the bilateral relations between Turkey and Germany. It is also aimed to enable more understandable the projections of Germany's policy related to Turkey's entry into the EU, as Germany is one of the most influential play-makers in the EU.

Within this framework, there are particularly two aspects concerning the relations between Turkey and Germany: 1) the attitudes of German state and political parties towards Turkey's EU membership, and 2) the role of the Turks living in Germany. The basic result reached by this study is: Germany is one of the actors that can shape the process of Turkey's integration into the EU decisively. If Turkey might achieve to produce some persuasive arguments in the line of German parties and Turkish immigrants, it could strengthen its own hand on the path of the EU membership.

Here the following data sources are used: Related first-and second-hand sources; the EU Turkey progress reports; the reports and statistics of German government and state agencies on the integration of Turkish immigrants in Germany; party documents, interviews of the author carried out with some relevant politicians; the data of the Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism and of Turkish Statistical Institute and related articles.

Key Words: EU membership, Germany, Turkish immigrants in Germany, the German Political parties, Turkey.

Giriş

Türkiye-Almanya ilişkileri, Türkiye'nin AB üyeliği üzerinden okunursa, özellikle iki temaya dikkat çekilmelidir: 1) Alman devletinin ve siyasi partilerinin, Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili söylem ve eylemleri ve 2) Almanya'daki Türkiye göçmenlerinin buradaki rolü. Birinci konuda hatırlanacaktır ki, Türkiye, AB'ye aday ülke statüsü kazanırken Sosyal Demokratlar-Yeşiller Hükümeti olumlu bir rol oynamıştı. Diğer yandan, Hristiyan Demokratların (CDU/CSU), tam üyelik perspektifini son tahlilde onamadığı gözlemlenmektedir. Bu kısım için araştırma sorusu şudur: Almanya'daki siyasi partiler, Türkiye'nin AB üyeliği üzerine hangi tezleri seslendirmekte ve nasıl bir politika izlemektedirler? Neticede devletin hareket tarzı, partiler tarafından belirlenmektedir. Bu hususta "Partiler, nasıl bir AB görmek istemektedirler?" sorusuna da yanıt aranmalıdır. Yukarıda zikredilen ikinci etken kapsamında çoğu çalışmada "Almanya'da, Türkiye'nin AB üyeliğine verilen düşük desteğin dinamosu, uyum mevzusudur." tezi dile getirilmektedir (Schmid, 2010; Çelik, 2009; Boro, 2008; Hunn, 2005; Wehler, 2002). Bu sebeple, bu kısım için araştırma sorusu şu olmalıdır: Almanya Türklerinin entegrasyon verileri nasıldır? Bu araştırma, toplamda, "Türkiye, gerek partiler bazında gerek Türk göçmenler hattında, Almanya'nın davranışını başarılı yönettiği ölçüde, üyeliği yakın duracaktır." tezini savunmaktadır.

Alman partilerinin Türkiye pozisyonları partilerin ilgili dokümanlarından yansıtılırken analizden ziyade aktarılma işlevi, -çalışmanın yöntemi çerçevesinde- bir zaafiyet meydana getirdiği şeklinde eleştirilebilir. Ancak hem açıklanan konuda Türkçe literatüre katkı anlamında hem de konunun bütünlüğünün analitik çözümlemesi bağlamında bunun gerekli olduğu düşünülmüştür.

Konunun çepeçevre değerlendirilebilmesi maksadıyla, öncelikle Türkiye-AB ilişkileri ve Almanya devletinin başlıca dış politika verileri özetlenecektir.

1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

Türkiye; Sovyet tehdidi sonucu, kuruluşundan beridir uygulaya geldiği tarafsızlık ilkesini bırakarak, dış politikasının temel eksenini, Marshall Planı çerçevesinde Batı'ya çevirmiştir. Menderes yönetiminde 1952'de NATO'ya üye olan ülke, 1959'da da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) -AB'nin ilk oluşumudur- üyelik başvurusunda bulunmuştur. Buradaki itici motivasyon, Yunanistan'ın AET başvurusu ve Türkiye'nin Batı'daki etkinliğini kaybetme kaygısı olmuştur. Temeldeki amaç, Avrupa ile siyasi ve ekonomik ilişkileri ileri bir seviyeye taşımaktır. Başvuru, 1963'de kabul görmüştür ve üç evre belirlenmiştir: Hazırlık, Geçiş ve Sonlandırma. 1973'de, bu ortaklığın geçiş dönemindeki koşulları ve gümrük birliğinin çerçevesini çizen Katma Protokol imzalanmıştır. Fakat Türkiye-AET ilişkisinde 1970'li yıllar, ekonomik ve siyasi nedenlerden ötürü, genel olarak duraklama dönemidir. Zaten Türkiye 1978'de, dördüncü beş yıllık plan süresince yükümlülüklerinin dondurulmasını ve 8 milyar dolarlık yardım yapılmasını talep etmiştir. Bunun üzerine Ortaklık Konseyi 1980'de tarım ürünlerinin tamamına yakın bir kısmında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergilerinin 1987'ye kadar sıfıra indirilmesini

kararlaştırmıştır. Avrupa Topluluğu 1982’de, askeri darbeden dolayı Türkiye ile ilişkilerini dondurmuştur.

İlişkiler, Türkiye’nin demokratik sisteme dönmesi ile yeniden başlatılmış; 1987’de tam üyelik başvurusu ile canlılık kazanmıştır. AB 1989’da, hem ekonomik hem de siyasi sebeplerden dolayı “Türkiye ile katılım müzakerelerini başlatmanın yararlı olmayacağını” deklare etmiştir (Eralp, 1993). Fakat 1990’da Türkiye için bir İşbirliği Paketi hazırlanmış; 1995’de Gümrük Birliği Anlaşması gerçekleştirilmiştir.

AB’nin 1997’deki Lüksemburg Zirvesi’nde, olası yeni üyeler arasında adını göremeyen Türkiye adeta şoke olmuştur. 1999’daki Köln Zirvesi’nde Almanya tarafından hazırlanan ve Türkiye’nin beklentilerini karşılayabilecek taslak metin, Fransa’nın desteğine rağmen, Yunanistan’ın ve bazı diğer üyelerin olumsuz tutumları sonucu kabul görmemiştir. Türkiye’ye adaylık statüsü verilen zirvenin adı, Helsinki Zirvesi’dir (1999). 2004’de Türkiye’nin Kopenhag siyasi ölçütlerini yeterli derecede karşıladığını onayan AB, 3 Ekim 2005’de katılım müzakerelerini başlatmıştır. 7. yılında bilanço şudur: Bugüne kadar açılan 13 başlığın sadece 1’i kapatılabilmıştir. 2006’da Kıbrıs meselesi yüzünden 8 başlıkta müzakereler askıya alınmıştır (AB Komisyonu, 2011:3-5). Beş başlık Fransa tarafından, altı başlık Güney Kıbrıs tarafından bloke edilmektedir; üç başlık da, Türkiye teknik kriterleri yerine getirmediği için açılamamaktadır.

2. Avrupa Birliği Üyesi Olarak Almanya Devleti ve Temel Dış Politika Refleksleri

Yönetim biçimi parlamenter cumhuriyet olan Almanya, 16 eyaletten oluşmaktadır. Avrupa siyasetinde yüksek nüfusu ve ekonomik gelişmişliği ile kilit rol oynamaktadır. Dünyanın 3. büyük ekonomisi ve en çok ihracat gerçekleştiren ülkesidir (Schnieder, Sommerlatte, 2010).

Almanya, II. Dünya Savaşı sonrasında, savaşı kazanan devletler tarafından Batı ve Doğu Almanya olmak üzere ikiye bölünmüştür (1949). Batı Almanya, 1955 yılında NATO’ya katılmıştır. Dahası, Avrupa Kömür ve elik Topluluğu’nun (AKT) (1951) ve AET’nin kurucu üyelerindendir (1957). Gerek yakın geçmişi gerekse işgal altına girmesi sonucu dış ilişkilerde zayıf kalmıştır. Doğu Almanya ise Soğuk Savaş süresince, Avrupa’da siyasi anlamdaki Doğu-Batı geriliminin sembolü olmuştur.

Farklı federal hükümetlerin izlediği siyasetler ile adım adım şekillenen Federal Alman dış politikasının temelinde çok taraflı işbirliği yapılarına entegrasyon siyaseti yatmaktadır. İki dünya savaşının acı deneyimlerinin sonucunda komşu ülkeler -Almanya’nın tek başına hareket etmesini ve ihlallere girişmesini engellemek için- Almanya’nın ittifaklara entegrasyonuna soğuk bakmışlardı. Buna karşın Almanların barış, güvenlik, refah ve demokrasi istekleri ve Doğu ile Batı Almanya’nın tekrar birleşmesi için uluslararası ittifaklarda yer alması gerektiğini bilincinde olmaları, Almanya’nın uluslararası işbirliği yapılarına girmesini sağlayan önemli bir etken olmuştur.

Bu çerçevede önem arz eden bir diğer dış politik gelişme Ostpolitik'tir: Sosyal Demokrat başbakan Willy Brandt 1967 yılında Almanya'daki ABD egemenliğini kırmak ya da bu bağlamda bir denge oluşturmak ereğiyle Doğu'ya açılma politikasını uygulamıştır. Temel hedefler şunlardır: 1) Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile doğrudan diyalog geliştirmek, 2) Varşova Paktı ülkeleri ile ilişkileri normalleştirmek ve 3) Doğu Almanya'yı ayrı bir birim olarak tanımaksızın bu devletle geçici antlaşma yapmak. Sonucunda, 1970 yılında Polonya ile sınır antlaşmasının yapılmış, 1979 yılında ise SSCB ile doğrudan diyaloga geçilmiştir.¹

Almanya ve Fransa, II. Dünya Savaşı'ndan itibaren Avrupa kıtasındaki entegrasyon projesi üzerinden yakın bir ilişki geliştirmişlerdir: Bu dostluk, 1980'lerde Helmut Kohl ve François Mitterrand önderliğinde güçlenmiştir. 2000'lerde ise Gerhard Schröder ve Jacques Chirac ile daha ileri götürülmüştür. Burada, Irak Savaşı (2003) sırasında Almanya'nın Bush hükümetine soğuk davranarak "AB ile ABD'nin ortak hareket etmesine dayanan" Atlantisizm tezini sekteye uğratması ve Fransa ile benzer bir tepki geliştirmeleri etkili olmuştur.

Bölünmüş Almanya tek vücut olduktan sonra ("Tag der Einheit" – Birlik Günü, 3 Ekim 1990), NATO ve AB içinde daha aktif bir rol almaktadır. Örneğin 1999 yılında, temel dış politikasında farklı olarak, NATO'nun Yugoslavya'ya düzenlediği operasyona barış gücü göndermiştir. Son dönem Alman dış politikasının en esaslı parametreleri arasında çok yönlülük dikkat çekmektedir. Bu anlamda uluslararası ve ulusal çıkarlar bir arada yürütülmektedir. Ayrıca, "Dış politika, barış politikasıdır" söylemi önemsenmektedir. AB bütünleşmesine destek verilirken, Transatlantik ilişkilerine de önem atfedilmektedir. Diğer taraftan, Rusya ile enerji alanında beraber çalışılmaktadır. Yakın ve Ortadoğu bölgeleri için, barış ağırlıklı bir politika benimsenmiştir. Afganistan'da güvenliğin sağlanması hedefiyle görev üstlenmiştir. AB'nin içine düştüğü aktüel ekonomik kriz sorununda "daha etkin sorumluluk alma-daha yaygın nüfuz oluşturma" politikası izlenmektedir.²

3. Türkiye-Almanya İlişkileri

Almanya, Osmanlı ile 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun ilişkiler kurmuş, bu da I. Dünya Savaşı'nda aynı safta yer almalarıyla tescillenmiştir (Armaoğlu, 2009: 138-145). Devamında, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Dostluk (1924), Konsolosluk (1929) ve Ticaret Anlaşmaları (1930) imzalamıştır. Nasyonal Sosyalistlerin iktidarından kaçan pek çok Alman bilim adamı, 1933 yılından itibaren Türkiye'ye gelerek özellikle üniversite, sanat ve kültür alanlarında katkılar sağlamışlardır (Kreiser ve Neumann, 2009). Almanya ve Türkiye arasındaki

¹ Almanya'nın bu politikası, Türkiye ve Almanya'nın Soğuk Savaş koşullarında ABD faktörü ile ortaya çıkan işbirliklerinin 1980'li yıllardan itibaren azalmasında ve Almanya tarafından Türkiye'nin ihmal edilmesinde kayda değer bir faktör olmuştur.

² Bu kapsamda dikkat çekmektedir ki, İngiltere ve Fransa gibi AB'nin etkili üyeleri eski sömürge ülke ve coğrafyaları ağırlıklı bir AB dış politikası arzulamaktadırlar.

ilişkileri geliştirmek amacı ile şansölye Konrad Adenauer 1954 yılında ve Cumhurbaşkanı Theodor Heuss 1957 yılında Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretlere Cumhurbaşkanı Celal Bayar 1958 yılında karşılık vermiştir (Karpas, 1975). Almanya ile Türkiye arasında Türk işçilerinin Almanya Federal Cumhuriyeti'ne gönderilmesine dair 1961 yılında imzalanan anlaşma ile ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır.

1980'lerde Türk göçmenler için geri dönüş politikaları ile Türk tarafının tepkilerini çekmiş olan Almanya, 1994 yılında da Türkiye'nin Almanya'dan satın aldığı silahları anlaşmalara aykırı kullandığı iddiası ile Türkiye'ye silah sevkiyatını durdurmuştur.³ Neticesinde gerilimli bir dönem yaşanmıştır. AB'nin Lüksemburg'daki (1997) olumsuz Türkiye kararı üzerine, iki ülke arasındaki ilişkilerde yeniden bir kötüleşme yaşanmıştır. Örneğin Türk Başbakan Mesut Yılmaz, Kohl'ü *"eski dost, yeni düşman"* ilan etmiş (Milliyet, 1998), Alman Dışışleri Bakanı Klaus Kinkel de Yılmaz'ı "silahla sağa sola saldıran kişi" olarak tanımlamıştır (Akkaya, Özbek, şen, 1998).

Türkiye-Almanya ilişkileri, Lüksemburg kararlarının etkisiyle 1998 yılında tarihinin en durgun dönemlerinden birini yaşamıştır. Kohl yönetiminde 16 yıl iktidarda kalan CDU/CSU-FDP koalisyonu, 1998 genel seçimlerinde yerini SPD-Yeşiller koalisyonuna bırakınca, iki ülke arasındaki ilişkiler yeniden canlanmıştır. Çünkü bu yeni Almanya hükümeti, Türkiye'nin AB adaylığını desteklediğini açıklamıştır (Schröder, 2006). Dahası, Schröder-Joschka Fischer yönetiminin Almanya'daki Türk kökenli göçmenlerin uyumu hususunda ürettiğı söylemler, Türk-Alman ilişkilerini olumlu etkileyen diğers bir faktör olmuştur.

Gerek 2005 yılında kurulan Büyük Koalisyon (CDU/CSU-SPD) döneminde ve gerekse 2009 yılında kurulan CDU/CSU-FDP koalisyonu döneminde Merkel'in formüllediğı Türkiye politikaları, Türkiye-Almanya arasındaki ilişkileri AB hattında germiş olsa da, ikili düzeyde ekonomik nedenlerden dolayı pozitiflik genel anlamda devam etmektedir.

İki ülke ilişkilerini çevreleyen temel faktörler şunlardır (Canbolat, 2003):

"Almanya'da uzun süredir iki ülke arasında organik bir bağ oluşturan [...] Türkler/Türk vatandaşlarının varlığı, ekonomik ve ticari olgu, Batı ittifak sistemi içindeki birliktelik, insan hakları politikası ve demokrasi konusu, değışen dünya dengelerinden etkilenme."

Almanya'dan Türkiye'ye sadece 2010 yılında yapılan siyasi ziyaretler, Almanya'nın ikili ilişkilere verdiği değeri teyit etmektedir: Sırası ile Dışışleri Bakanı Guido Westerwelle, Federal Meclis Başkanı Norbert Lammert, Eğitim ve Araştırma Bakanı Annette Schavan, şansölye Angela Merkel ve son olarak cumhurbaşkanı Christian Wulff Türkiye'ye gelmiştir.

³ 1991 yılında Soğuk Savaş bitmiştir.

Westerwelle, Davutoğlu ile görüşmesinde, AB üyeliği hususunda Türkiye'ye destek vermiş; Türkiye'nin üyeliğe ehil olduğunu, fakat henüz hazır olmadığını belirtmiştir. Türkiye'nin hukuk devleti olma ve ekonomik kriterleri yerine getirme konularında çabalarına dikkat çeken Alman bakan, üyelik yolunda bu ülkenin daha çok cesaretlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Son olarak, İstanbul'da inşa edilen Türk-Alman Üniversitesi'nin Alman-Türk ilişkilerinde oynayacağı önemi zikretmiştir.

Öte taraftan Merkel, Ankara ziyaretinde, AB-Türkiye ilişkisine binaen "ahde vefa" (pacta sunt servanda) ilkesine atıfta bulunsa da "İmtiyazlı Ortaklık" („Privilegierte Partnerschaft") önerisini yinelemiştir. Fakat bunun, yürütülen müzakerelerin kesilmesi olarak düşünülmemesi gerektiğini açıklamıştır. Merkel'in Almanya'da Türk liselerinin açılmasına ve vize düzenlemelerine (işadamları, öğrenciler vb.) ilişkin söyledikleri, muğlak olmasına rağmen, ikili ilişkiler bağlamında kayda değer bulunmuştur. Merkel 2010'nda partisinin gençlik kollarına yaptığı konuşmada çok kültürlülük konusunda başarısız olduğunu ifade etmiş; 2011'de göçmenlere karşı Alman tarafının daha açık davranması gerektiğini belirtmiş ve her iki kesimin uyum hususunda daha istekli olmasını salık vermiştir.

Cumhurbaşkanı Wulff Türkiye ziyaretinde, İslam'ın, Almanya'nın bir parçası olduğunun altını çizmiştir. Bu bağlamda, Diyanet İşleri Başkanı'nı ziyaret etmiştir. Ayrıca, entegrasyonun ve eğitim sisteminin önemini vurgulamıştır.

Türkiye-Almanya arasındaki siyasi trafiğin yoğunluğu, ekonomiye de yansımaktadır ve karşılıklı ekonomik ilişkilerin hacim ve potansiyeli yıldan yıla daha fazla önem arz etmektedir:

- Almanya, Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıdır. 2011 yılında ticaret hacmi, 34 milyar € dır (2011: İhracat: 12.7 milyar €, İthalat: 21 milyar €; 2010: İhracat: 11.4 milyar €, İthalat: 17.5 milyar €) (TÜİK, 2011).
- Almanya'dan Türkiye'ye giyim, plastik, demir-çelik, ecza, gemi ve organik kimya malzemeleri ihracatı yapılırken; Türkiye'den Almanya'ya giyim, elektrikli makineler, otomotiv, kazanlar, meyve-sebze ve kauçuk ithal edilmektedir.
- Savunma sanayinde Türkiye, Almanya'nın en büyük ticaret ortağıdır.
- Turizm sektöründe Almanya'dan Türkiye'ye 2011 yılında 4,6 milyon turist tatile gelmiştir; Alman turistler bu kategoride ilk sırayı almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011).
- Alman Endüstri ve Ticaret Odaları 1985 yılından beri Türkiye'de varlığını sürdürmektedir.
- Türk-Alman İşbirliği Konseyi, iki ülke arasında ticari işbirliği/danışma görevi üstlenmiştir. Endüstri-yatırım, ticaret, turizm ve bilim gibi temel konularda çalışmalar organize etmektedir.
- Türk-Alman Ticaret Odası 2004 yılında Köln'de kurulurken, 2009 yılında ise Berlin'de faaliyetlerine başlamıştır.

Türkiye-Almanya ilişkilerinin AB üyeliği üzerinden değerlendirilmesinde sırasıyla Almanya'daki Türkler ve Alman siyasi partiler açıklanacaktır.

3.1. Almanya Türkleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği

AB üyeliği çerçevesinde Türkiye-Almanya arasındaki ilişkilerin en önemli boyutu, belki de kültürel olanıdır. Çünkü hem Alman devletinin hem de halkının Türkiye hakkındaki algıları, ilk olarak bu ülkede yaşayan Türk göçmenler vasıtasıyla şekillenmektedir.

Almanya'da entegrasyon konusu, 1960'lı yılların başında ekonomik mucize ("Wirtschaftswunder") sonucu baş gösteren işçi ihtiyacı kapsamında Alman hükümetinin bir çok ülkeden yeni işgücü transfer etmesi ve bu gelen "misafir işçilerin" Almanya'yı "yeni yurt" edinmesi ile tartışılmaya başlamış ve 1970'li yıllardan bu yana aktüel kalmayı başarabilmiştir (Keskin, 2009).

Almanya'da göçmenler arasında toplamda 2.8 milyonluk sayısı ile Türkler sıralamada en önde geldiklerinden uyum tartışmalarında oldukça geniş bir yer kaplamaktadırlar (Şen, 2005; Statistisches Bundesamt Deutschland, 2010⁴). Ayrıca 1 milyonu bulmuş Alman vatandaşlığına sahip olma durumu ve 80 bin Türk işletmecinin varlığı, Almanya'daki Türklerin siyasal ve ekonomik hatlarını belirlemektedir. Fakat gerek Batı Avrupa ülkelerinde gerekse Almanya'da Türkiye kökenli göçmenlerin yerleştikleri ülkelerdeki sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşama yeterince entegre ol(a)madıkları gibi genel bir kanı vardır. Berlin Nüfus ve Gelişim Enstitüsü'nün indeksine göre, Almanya'daki Türklerin entegrasyon puanı 2,4/8'dir ve diğer azınlıkların puanı ile karşılaştırıldığında en düşük olanıdır; örneğin Afrikalılar 3,2 (2009: 7, 26, 36-37). "Almanyalı Türklerin Negatif Uyum Karnesi"nde en çok dile getirilenler (Ermagan, 2007: 147-153; Atılğan, 2002):

1. Okul ve meslek eğitimi kapsamında yetersiz bütünleşme – yerli oranı karşısındaki büyük uçurum durumu
2. Normalin üstünde seyreden işsizlik ve sosyal yardım verileri
3. Özellikle etnik adasal yerlerde görülen etnik kümelenme ve paralel toplum eğilimleri
4. Yerli topluma karşı ayrılık güdüsünde dinsel radikallik faktörü
5. Yüksek suç oranları
6. Türkiye odaklı evlilik anlayışıdır.

Hatırlatmak gerekir ki, olumsuz uyum gerçeğinin tarihinde Alman uyum teknokratlarının da bir ihmali söz konusudur (Knortz, 2010): Uyum kursları örneğın Hollanda'da 1980'li yıllarda uygulamaya geçirilirken, Almanya'da ancak 2005'de başlatılmıştır. Dahası, fark edilmektedir ki, uyum tartışmalarında genelde başarısız kesime yoğunlaşılmaktadır; bu tavır gelişmeleri gölgede bırakmaktadır. Son yıllarda

⁴ Burada Almanyalı Türklerin sayısı 1,6 milyon verilmektedir. Nedeni, Alman vatandaşlığına geçenler, artık hesaba katılmazlar.

bu konudaki bilinçlenmeye paralel, Almanya’da göçmenlerin uyum konusunu kapağına taşıyan Alman Focus dergisi, başarılı Türklere de yer vermiştir. Aşağı Saksonya Eyaleti Sosyal İşler, Kadın, Aile, Sağlık ve Uyum Bakanı Aygöl Özkan, Hür Demokrat Parti Federal Meclis Üyesi Serkan Tören ve futbolcu Mesut Özil başarılı göçmenler arasında gösterilmiştir. Ayrıca, Berlin’de yaşayan avukat İnci Bürhaniye, Daimler-Mercedes-Benz menajeri Bülent Akgöl, tiyatro ve kabare sanatçısı Fatih Çevikkollu, “Tatort” adlı polisiye dizide başrolde oynayan Mehmet Kurtuluş, Kuzey Ren Westfalia eyaletindeki ilk Türk kökenli gözlükçü Gülcan Urul ve kadın doktoru Melda Soyaslan tanıtılarak, uyum sağlamış ve başarılı olmuş bu insanların diğer soydaşlarına örnek olduğu vurgulanmıştır. İlaveten, yönetmen Fatih Akın, yazar Feridun Zaimoğlu Almanya’nın en seçkin simaları arasına girmiştir. Şurası bir gerçektir ki, bu rol modeller hem Almanya’da diğer Türklerin uyum motivasyonlarını arttırmakta hem de Alman toplumunun Türkiye’ye bakışlarında pozitif bir enerji sunmaktadır. Annette Schavan bu rol modelleri “Almanya’daki elit Türkler” olarak değerlendirmektedir.⁵ İşçi olarak göç etmiş Türk vatandaşlarının bugün politikacı, girişimci, sanatçı, sporcu olarak Almanya’nın kalkınmasındaki payı açıktır. Örneğin Türk kökenlilerin girişimcilerin varlığı günden güne kendini hissettirmektedir. Türk girişimciler, yılda 35 milyar Euro ciro yapmaktadır. Sadece döner sektörünün 2 milyar cirosu bulunmaktadır; yılda 122 bin ton döner tüketilmektedir. Toplamda 100’ün üzerinde sektörde (gastronomiden inşaata, tekstilden elektroniğe uzanan bir hatta) aktiflik söz konusudur ve bunlar 400 binden fazla kişiye istihdam sağlamaktadır.⁶

Almanya’daki Türk göçmenlerinin uyumuna ilişkin öneriler kapsamında a) Almanca dil eğitiminin artırılması, b) tartışmalarda sadece olumsuz uyum portrelerinin değil, başarılı olanların da temalaştırılması; böylece model rol/motivasyon yaratılması ve bunun yıllık ödüller vasıtasıyla katmerleştirilmesi, c) Alman ana toplumundaki ayrılık eğilimlerini ciddiyetle ele alma daha farklı bir önem arz etmektedir (Ermagan, 2007: 156-160). 2012 yılının Ekim ayında dört Türk kökenli göçmenin (Düren kentinde şiddete maruz kalmış göçmen kadınlara yönelik çalışmalar yapan Mübeccel Koçer, Offenburg Cami Derneği bünyesinde dinler arası diyalog konusunda çalışan Nurdane Görgün, Hildesheim’da kadınlara yönelik okuma-yazma, yüzme ve bisiklet kursları düzenleyen Nevin Şahin ve Berlin’de göçmen kökenli kadınlara Almanca kursları veren Aslı Peker Gaubert) uyum madalyası ile ödüllendirilmesi, Alman uyum makamlarının attığı olumlu bir adım olarak dikkat çekmektedir.

⁵ Schvan, Annette: Integration Schavan lobt türkische Elite, in: http://www.focus.de/politik/deutschland/integration-schavan-lobt-tuerkische-elite_aid_533775.html (07.11.2012).

⁶ Bunun yanında bildirilmelidir ki, 1961-1973 arasında göçün başından petrol krizlerine kadar Türklerin Alman ekonomisine katkıları yadsınamaz. Ayrıca, 1970’li yıllardan sonra ise Türk işçilerinin serbest dolaşım konusunda Türkiye’ye verilen taahhütler yerine getirilmemektedir.

Toplamda, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler ve onların çocukları, kendilerini çoğunluk olarak “geri dönüş miti” olarak tanımlamamaktadır. Geçmişteki “konuk-işçi tipolojisi”, artık az bir kesim için geçerlidir (Kaya, Kentel, 2005). Ancak, uyum konusunda hafife alınamayacak mesafeler kat edilmesine ve 1/3’lük oranda oldukça başarılı addedilebilecek entegrasyon figürlerine rağmen, en başta eğitim olmak üzere toplumsal ve siyasal katılım, beklenen seviyeye ulaşmamıştır. Bu, Almanya’daki Türkiye algısını negatif etkilemekte ve Türkiye’nin AB üyeliği ile ilgili destekleme oranlarını aşağıya çeken bir etken kabul edilmektedir. Bu negatiflik ve siyasi karar alıcıların istekleri, ancak başarılıların performansına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

3.2. Almanya’daki Siyasi Partiler ve Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliği İlişkin Tutumları

Almanya’nın meclisinde (Bundestag), 6 parti bulunmaktadır: CDU/CSU, SPD, FDP, Die Linke ve Die Grüne/Bündnis 90.⁷ Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesinden sonra (1990) Federal Meclis’te beş partili ve istikrarlı olarak nitelenebilecek bir sistem oluşmuştur: Bu partilerden ilk ikisi sürekli hükümet kurma⁸, diğerleri hükümet ortağı olma potansiyeline sahiptir. CDU/CSU, SPD ve FDP, Almanya Federal Cumhuriyeti’nin kuruluşundan (1949) itibaren parlamentoda temsil edilmektedirler. Yeşiller, Federal Meclis’e ilk olarak 1984’te girmiştir. Birleşmeden sonra Doğu Almanya’daki Birlik 90 hareketi ile birleşmişlerdir. Doğu Almanya’da devlet partisi konumunda olan Sosyalist Birlik Partisi’nin (SED⁹) politikacıları, SED-PDS adı altında organize olmuşlardır. 1990 yılında Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) olarak isim değiştiren parti, 2005 yılında Die Linkspartei.PDS adını almıştır; 2007 yılında da WASG¹⁰ ile birlikte Die Linke adında yeni bir parti oluşturmuşlardır.

Tablo 1: Almanya’da 2009 seçim sonuçları (Bundeswahlleiter, 2009):

Toplam Seçmen Sayısı	62.168.489	%
Seçmen Sayısı	44.005.575	70,8
Geçersiz Oy	634.385	1,4
Geçerli Oy	43.371.190	98,6
CDU ¹¹	11.828.277	27,3
SPD	9.990.488	23,0
FDP	6.316.080	14,6

⁷ Bu parti isimlerinin kısaltmaları, her bir partinin açıklandığı kendi bölümlerinde görülebilir.

⁸ Hem CDU/CSU hem de SPD sosyal devlet ilkesini benimsemektedir. CDU/CSU daha çok serbest çalışanlar, girişimciler ve iş çevreleri ile ortak hareket ederken, SPD sendikalar ile politize olmaktadır.

⁹ SED, Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nin kurulduğu 7 Ekim 1949 tarihinden Mart 1990 seçimlerine kadar Doğu Almanya’da iktidarda bulunan partidir. İki Almanya fiilen birleşince, parti iktidardan düşmüştür.

¹⁰ WASG: “İş & Sosyal Adalet – Seçim Alternatifi” („Arbeit & soziale Gerechtigkeit – Die Wahlalternative“)

¹¹ CDU + CSU= % 33,8.

Sol Parti	5.155.933	11,9
Yeşiller	4.643.272	10,7
CDU	2.830.238	6,5

3.2.1. Hristiyan Demokratlar (CDU/CSU) ve Türkiye Politikaları

CDU (Almanya'nın Hristiyan Demokrat Birliği, Almanca: Christlich Demokratische Union Deutschlands) ve CSU (Hristiyan Sosyal Birliği, Almanca: Christlich-Soziale Union) Federal Meclis'te Birlik Partileri adıyla ortak bir grup oluşturmaktadır. Örneğin göçmenler hususunda olduğu gibi pek çok konuda CDU'dan daha muhafazakâr bir politika benimseyen CSU, seçimlere Bavyera'da girerken, geri kalan tüm eyaletlerde seçimlere CDU katılmaktadır (Schwarz, 2010).

Parti grubunda Türkiye'ye destek veren isimler olmasına karşın (Polenz, 2010), çoğunluk, Türkiye'nin AB üyeliğini onaylamama eğilimindedir (Ermağan, 2011). CDU Genel Başkanı Merkel Türkiye'ye yönelik eleştirilerinde Başbakan olduktan sonra daha temkinli bir söylem geliştirmişse de, özellikle Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile karşıtlık tutumunu devam ettirmektedir.

Birlik Partileri daha "birleşik" bir Avrupa'dan yanadır. AB entegrasyonunda - özellikle AB'nin son genişlemesinden sonra (Doğu Genişlemesi, 2004)- Genişleme politikasından ziyade, yeniden dengenin sağlanması maksadı ile Derinleşme politikasını savunmaktadır. Yani yeni bir ülke alınmadan önce AB'nin hazmetme kapasitesi güçlendirilmelidir; yoksa Birlik işlevsiz hale gelebilir. Ayrıca Avrupa/AB halkları, -kültür, din, tarih, mantalite, normlar gibi- ortak değerlere sahiptirler. Bu onların daha ileri bir birliktelik oluşturmaya yardımcı olacaktır. Dahası AB çatısı altında üye devletler, 21. yüzyılın globalleşmiş konjonktüründe milli menfaatlerini daha etkin bir şekilde koruyabileceklerdir. Böyle daha ileri seviyede birleşmiş bir AB haritası, Türkiye'ye kadar uzanamaz. CDU'lu politikacı Lechner'e göre, "*bu bir düşmanlık değildir. Rasyonel sebepler bunu gerektirmektedir*" (2010). Çünkü AB ve Türkiye arasında kültürel, sosyal ve coğrafi faylar vardır. Türkiye'nin üyeliği, AB'nin kendi içerisindeki bütünleşmesinin ilerlemesine engel teşkil edebilir (Kauder, 2011). Güçlü bir AB'nin kalkınma, istihdam yerleri oluşturmak ve sosyal güvenliği sağlamak için ön şart olduğunu vurgulayan Birlik Partileri'ne göre: AB, zaten şuan siyasi ve ekonomik kırılganlıklar ile doludur. Bir de "büyük, kalabalık, fakir ve uzak" bir ülkenin gelmesi, işleri daha da zora sokabilir. Türkiye kendine dinamiklerine odaklanan bir gelişim yöntemi geliştirmelidir. Fakat gerek AB gerekse Almanya, çekmecesinde, Türkiye ile yakın bir çalışma stratejisi her zaman bulundurulmalıdır. Sonuçta Türkiye NATO üyesidir; batılı devletler ittifak ile içindedir ve önemlidir. Tam üyelik değil, "İmtiyazlı Ortaklık" gerçekçidir (CDU/CSU, 2004). "*Tabii ki üyelik görüşmeleri devam etmektedir ve bu sürecin ucu -her iki taraf için de- açıktır*" (Lechner, 2010).

3.2.2. Sosyal Demokratlar (SPD) ve Türkiye Politikaları

Almanya'nın en eski partisi olan SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi, Almanca: Sozialdemokratische Partei Deutschlands) aynı zamanda Avrupa'nın işçi sınıfına dayanan en köklü siyasal partilerinden biridir. Sosyalist Enternasyonal'in kurucuları ve en etkili üyeleri arasında yer almaktadır (Walter, 2009). AB'yi "ilerleme ve sosyal adalet için bir şans" olarak niteleyen SPD, öncelikle daha "sosyal" bir Avrupa talep etmektedir. Bu politik isteklerini uluslararası arenada da seslendirmektedir.

SPD'ye göre Türkiye, giriş kriterlerini yerine getirmesi halinde birliğe tam üye olabilmelidir (Schulz, 2009). Türkiye'nin müzakere sürecine muhalefet eden ülkelerin liderlerine, AB'nin "ahde vefa" ilkesini dikkate almalarını salık vermektedir. Bununla birlikte, partide kimi çekimser ve şüpheci tezleri görmek de mümkündür. Toplamda, Türkiye'ye AB reformlarını uygulaması yönünde çağrılar yapmakta, hatta zaman zaman eksikliklerini dile getirerek eleştirmektedir.

Sosyal Demokratlar, Türkiye'nin AB perspektifinin hem önemli hem de gerekli olduğu kanısındadırlar (Özoğuz, 2009): Çünkü Müslüman nüfusu ve demokratik-laik yönetim biçimi ile diğer Müslüman toplumlar için bir model oluşturabilir. Köprü karakteri ile üye olmuş bir Türkiye, Avrupa'nın İslam dünyası ile ilişkilerinde siyasal, ekonomik ve kültürel artılar yaratacaktır. Bunu saf bir menfaat ilişkisine indirgemek hata olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin AB üyeliği konusunda AB tarafında farklı düşüncelerin olması, demokrasi adına normaldir; fakat üyelik sürecinin başladığı unutulmamalıdır. Öte taraftan kimi AB ülkelerinde Türkiye'ye karşı şüpheci argümanlar tamamen görmemezlikten gelinmemelidir; bu doğru bir yöntem oluşturmaz. Bu nedenle, Türkiye üyelik istikametinde motivasyonunu yitirmemelidir. Bu süreç uzun sürebilecektir; ancak AB sonuçta resmi belgelerinde, "AB ile Türkiye'nin yürüttüğü sürecin sonu, üyeliktir." (AB Konseyi, 2004) ibaresini deklare etmiştir. O sebeple, Türkiye kendini reformlar ile hazırlamalıdır. SPD ilâveten, AB'nin "küresel barış gücü" misyonu edinmesini önemsemekte ve bunun yolunun ancak güçlendirilmiş yapılar ile mümkün olabileceğini varsayılmaktadır. Bu bağlamda birliğin genişletilmesini desteklemekte ve Türkiye'nin bu amaç doğrultusunda da birliğe katkılar sunabilme potansiyeline sahip olduğunu düşünmektedir. Öyle ki, Federal Meclis'te SPD'li milletvekilleri, AB'nin sadece Hristiyanlara özgü bir oluşum olmadığını ve değerler kıtası olarak algılanması gerektiğini kayıtlar altına aldırılmışlardır (Erler/Schwall-Düren/Zapf, 2004). Onlara göre, AB'de bugün farklı kültürler ve dinler bir arada barış içinde yaşayarak bu tezi ispatlamaktadır.

3.2.3. Liberaller (FDP) ve Türkiye Politikaları

Avrupa'da liberal partiler ailesi üyesi olan FDP (Hür Demokrat Parti, Almanca: Freie Demokratische Partei) siyasetini, liberal söylemler üzerine temellendirmiştir (Gerhardt, 2008). Devletin serbest pazara mümkün olduğunca az

müdahale etmesini yeğlemektedir. Genel olarak, üst gelir ve eğitim düzeyindeki Almanların oyunu almaktadır (Dittberner, 2005).

AB'yi "küreselleşen dünyada başarılı olmak için bir şans" olarak okuyan FDP, birliğin güçlü bir yönetim kurmasını arzu etmektedir. Bu hususta üye ülkeler arasında bir Avrupa Anayasa'sı geliştirilmesi başlıca taleplerindendir. Dahası: AB'nin daha istikrarlı ve daha demokrat olabilmesi için kapsamlı reformlara ihtiyacı vardır. Bunun yolu, Avrupa Parlamentosu'nun şeffaflaştırılarak güçlendirilmesinden geçmektedir. Daha fazla halk oylamalarına gidilmesi, AB kurumlarındaki demokrasi mekanizmasını sağlamlaştıracaktır (FDP, 2011).

FDP, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini prensip olarak desteklemektedir. Yalnız Türkiye'de reformların temposu düştüğünde, eleştirilerden kaçınmamaktadır; örneğin Türkiye'de kişisel haklar halen AB standartlarında korunmamakta ve basın özgürlüğü kısıtlanmaktadır. FDP'ye göre: Avrupalı ülkeler için varoluşsal biçimde önem arz eden liberal değerlere ve bu liberal değerleri inşa eden mekanizmalara vurulan ketler, katlanılabilir olamaz. Diğer taraftan Türkiye'nin AB perspektifinin iptal edilmesi, gerek Almanya gerekse AB açısından ciddi bir dış politika hatası olacaktır (Westerwelle, 2010). Türkiye'nin olası bir AB üyeliği, gerek AB'nin yeni ekonomik kazançlar üretmesinde gerekse Batı'nın liberal-demokratik değerlerinin yayılmasında spesifik bir rol oynayacaktır. Türkiye bu şekilde, AB'nin küreselleşmiş bir dünyada etkin bir global aktör olmasına katkılar sağlayabilir. Bu anlamda Türkiye'nin politik, ekonomik ve stratejik potansiyeli hatırlanmalıdır. Türkiye, AB müktesebatını hakkıyla üstlenmeli ve kendini hazırlamalıdır. FDP ayrıca, Türkiye gibi büyük bir ülkenin üyeliği hususunda -CDU/CSU gibi- AB'nin entegrasyon ve hazmetme kapasitesine dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Başka bir ifadeyle, üye ülkelerin birlikte gelişmeleri, genişlemeden daha önemli ve önceliklidir. -Birlik Partileri'nden farklı olarak- Türkiye'yi, AB entegrasyonu için yadsınabilecek bir ülke olarak algılamamaktadır (Welt Online, 2010).

3.2.4. Sosyalistler (DIE LINKE, Sol Parti) ve Türkiye Politikaları

Die Linke, Almanya'da 2009 seçimlerinde beklenenden daha iyi bir performans sergilemiştir. Marksist ideoloji ve söylemlerini kullanarak sosyal adalet temasını ön plana çıkarması, SPD ile arasında doğal bir rekabet ortaya çıkarmaktadır (Schoen ve Falter, 2005). Toplumun ekonomik ve sosyal olarak geri kalmış kesimlerinin desteklenmesi ve ortak refahın yükseltilmesi talebi, politikalarında önemli bir yer tutmaktadır. Kapitalizm'in yıkıcı etkilerinden kurtulmak için sosyal, demokratik ve barışı destekleyen reformlar gerçekleştirilmelidir (DIE LINKE, 2010).

Sosyalistler, küresel-kapitalist ve militarist eğilimlerin, lokal siyasetin yanında AB yapılarında da törpülenmesini savunmaktadırlar. Bu partiye göre zaten 2005 yılında AB Anayasası fazla kapitalist renklerinden dolayı reddedilmiştir. O sebeple temel bir paradigma değişikliği anlamında kapitalist eğilimlere alternatif, sosyal ve siyasal bir model önermektedirler (Spier, Butzlaff, Micus, Walter, 2007). En öncelikli politik ilkeleri arasında yerel ve küresel ölçekte (artan) silahlanmaya ve askeri

operasyonlara karşı mücadele, çevrenin korunması ve insan haklarının önemszenmesi gelmektedir. AB'nin mali kaynaklarının, aday ülkeler ile müzakerelerde ekonomik, sosyal ve ekolojik gelişmeler nedeniyle de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. AB'yi "kaçınılmaz bir siyasi alan" tanımlaması ile pragmatik olarak değerlendirmektedir. AB kararlarının daha demokratik, daha saydam ve daha az bürokratik olmasını önermektedir. Halkların görüşlerinin karar alma süreçlerine enjekte edilmesini yararlı bulmakta ve halk oylamalarını desteklemektedir.

Sol Parti, Türkiye'nin AB üyeliğini ihtiyatlı biçimde desteklemektedir: Farklı kültürlerin, dillerin ve azınlıkların muhafaza edilmesinin ancak demokratikleşme ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Burada Kürtlere özel bir önem atfetmekte ve Türkiye'nin Kürtlere baskı uyguladığı, onları asimile etmeye çalıştığı tezine inanmaktadır. Hatta partinin kimi milletvekilleri, PKK'nın Avrupa'da terör listesinden çıkarılmasını talep etmektedirler. Öbür taraftan Türkiye'nin AB'ye üyeliği, hem AB ülkelerinde ikamet eden Türk vatandaşlarına hem de İslam dünyasına -uyum ve diyalog anlamında- pozitif mesajlar verecektir. Fakat AB Türkiye'yi, "İslam terörüne karşı Batı'nın jandarması" olarak görmemelidir. Türkiye, Kopenhag Kriterleri'ni eksiksiz üstlenmelidir. Eğer üyelik görüşmeleri esnasında aksi bir durum ortaya çıkarsa, bu süreç askıya alınmalı ya da tamamen kesilmelidir. Die Linke'nin önceki başkanı Lothar Bisky, *"Türkiye'ye farklı kriterler uygulanmaması ve bu üyelik sürecin geri dönülemez kılınması gerektiğinin altını çizmiştir"* (Bisky, 2010).

3.2.5. Yeşiller (Die Grüne/Bündnis 90) ve Türkiye Politikaları

Yeşiller, Avrupa'daki yeşiller ve çevreci partiler ailesinin üyesidir. Savundukları siyasi görüşün diğer partilerden ayrılan temel özelliği, serbest piyasa ekonomisi ile devlet denetimi temelinde yürütülecek doğa ve çevre koruma kurallarının bir araya getirilmesidir. Yeşiller, toplumun daha yüksek gelirli ve ortalamanın üstünde eğitim almış kesimlerinin oyunu almaktadır. Sürdürülebilir bir yaşam tesisi ve ekolojik-paylaşımçı-çoğulcu bir toplum inşası gibi amaçları doğrultusunda mücadele etmekte ve yoksulluğu, ekolojik yıkımı ve eşitsizlikleri arttıran sisteme karşı gelmektedir. Doğrudan demokrasi, şiddet karşıtlığı, erkek egemenliğinin reddi, farklılıkların ve çok renkliliğin tanınması yeşil politikanın dayandığı temel ilkeler arasındadır (Volmer, 2009).

Bu parti, birleşik ve yeşil bir Avrupa için ortak iradenin önünün açıldığı, bürokratik/merkeziyetçi eğilimlerin azaltıldığı bir AB talep etmektedir. Özellikle milli devletlerin yeterli gelmediği sorunlar (örneğin iklim değişikliği vb.) karşısında ortak çözümler aramada, AB gibi uluslararası/sınır ötesi bir yapıya olan ihtiyaç açıktır. AB'nin güçlü yapıları, "daha iyi bir dünya" kurma ülküsü yolunda bir araçtır. AB bu sebeple, dış politika alanında tek bir ses olabilmelidir.

Yeşiller, Türkiye'yi ilkesel olarak desteklemektedir. Gerek Avrupa'da gerekse Türkiye'de, Türkiye'nin AB ile bütünleşmesine karşı olanlar ile mücadele etmektedir. Yeşiller'e göre: Üye olmuş bütün ülkeler gibi Türkiye de Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmelidir. Bu çerçevede hukukun üstünlüğü, insan hakları

(örneğin kadın hakları), azınlık hakları (örneğin Kürtler) ve askeri yönetim (örneğin şeffaflık/denetime açıklık) ileri demokrasi kıstaslarını karşılamalıdır. Kimi Avrupa ülkelerinde İslam ve Türkiye hakkındaki önyargılar ve bilgi eksikliği, artan milliyetçi eğilimler görmezlikten gelinemez. AB'deki Türkiye destekleyenleri, Türkiye'nin; Türkiye de, AB'deki destekleyenlerinin elini güçlendirecek bir siyaset üretmelidir (Özdemir, 2009). Bununla birlikte olası bir AB üyeliği, Türk demokrasisini güçlendirecektir. Böylece komşu ülke ve bölgelerde barış ve istikrarın hâkim olmasına katkı sağlanabilecektir. Üstelik bu üyelik perspektifinin, Avrupa'nın ortak dış ve güvenlik politikaları açısından da göz ardı edilemeyecek bir tarafı vardır (Yurttagül, 2010).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye-Almanya arasındaki ikili ilişkilerin başlıca özellikleri düzenlilik, ihtiyat ve işbirliği olarak sıralanabilir. Her iki ülke birbirini önemsemesine rağmen, ilişkiler bazen gerilimli bazen uyumlu bir seyir izlemektedir. Ayrıca, Almanya ile Türkiye arasında ilişkiler siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere çok boyutludur: Siyasi boyut, ikili ilişkiler ve Türkiye'nin AB üyeliğini; ekonomik boyut, iki devletin karşılıklı ticari aktivitelerini ve kültürel boyut, Almanya'daki Türkler ile Türkiye'deki Almanların faaliyetlerini ihtiva etmektedir.

Bu çalışmanın ana bulgusu; Almanya, Türkiye'nin AB hedefinde, belirleyici aktörlerin başında gelmektedir. Türkiye'nin gerek Alman partiler gerekse Türk göçmenler düzleminde Almanya'yı ikna edecek argümanlar üretmesi, AB yolunda elini güçlendirecektir.

Alman siyasi partilerinin Türkiye üyeliği ile ilgili tutumları şu şekilde özetlenebilir: Birlik Partileri (CDU/CSU) tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık fikrini yinelerken, koalisyon ortağı FDP ise "Türkiye'nin önemli eksiklikleri var; fakat üyelik süreci devam etmeli" görüşündedir. Öte yandan, Türkiye'nin olası AB üyeliğini onayan Sol Parti, kültürel haklar bağlamında "Kürt kartını" göstermekte ve daha ziyade BDP (Barış ve Demokrasi Partisi) çizgisi ile hareket etme eğilimindedir. SPD ve Yeşiller, Türkiye'nin AB üyeliğini kimi eleştiriler ile birlikte desteklemektedir.

AB üyesi ülkelere ait ekonomik ve demografik istatistikler, AB yörüngesinde en etkili üyenin, Almanya olduğunu işaret etmektedir. Bu durum, AB'nin karar alma mekanizmasında da kendini göstermektedir.¹² O neden(ler)le, Türkiye'nin AB üyeliği hususunda Almanya'nın yadsınacak bir konumu yoktur. İki devletin kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkilerinin ileri düzeyde olması, AB sahnesine (çoğu kez) aynı paralelde yansımamaktadır. 1998-2005 yıllarının Şansölye'si Schröder, Türkiye'ye Helsinki'de (1999) AB üyeliğinin yolunu açarken; 2005 yılından itibaren Almanya'nın siyasi patronluğunu ele geçiren Merkel, bu yola imtiyazlı ortaklık önerisi ile başka bir renk vermek istemektedir. "Tam üyelik yerine yakın işbirliği" olarak betimlenebilecek bu formül bile, Türkiye'nin Almanya devleti nezdinde önemini bir kez daha açığa vurmaktadır: Türkiye'nin öteden beri Batı sistemi içerisinde

¹² AP'de 99 Alman milletvekili görev almaktadır.

konumlanması, Almanya'daki azımsanmayacak Türk varlığı ve karşılıklı güçlü ticari ilişkiler, tam anlamıyla pasifize olmamış bir politikayı elzem kılmıştır. AB üyeliğini resmi bir söylem/devlet politikası olarak kavramlaştırmış olan Türkiye, bu öneriyi reddetmiştir. Ancak, kimi AB başkentlerinde ağırlık kazanmış Türkiye karşıtlığı ve Brüksel'den gel(e)meyen bir üyelik tarihi, Türkiye'de gerek halk-sivil toplum gerekse devlet-hükümet-muhalefet hatlarında, bir motivasyon kırılması tetiklemektedir. Bu süreçte, Türkiye'nin bölgesel ve global ölçekli yeni dış politik refleksler geliştirme çabası içinde olduğu söylenebilir. Almanya ve parlamentosundaki 5 parti bu durumu gözlemleyebilmektedir. Öyle ki, Türkiye'nin AB ile bütünleşmesine karşı bir siyaset izleyen Birlik Partileri'nde bile Türkiye konusu yekpare değildir: CDU'lu Alman Meclisi Dış İlişkiler Komisyon Başkanı Polenz kitabında (2010), Türkiye'nin AB'ye üyeliğinden yana olan yaklaşımını ilan etmiştir.

"Almanyalı Türkler-Türkiye'nin AB üyeliği" ilişkisinde unutulmamalıdır ki, memnun edici uyum verileri, Türkiye'nin Almanya'da olumlu kamuoyu algısı kazanmasına katkı sağlayacaktır. Bu sebeple, "Almanya-Almanyalı Türkler-Türkiye" üçgeninde, Alman-ya Türkleri'nin Alman toplumuna uyumlarının desteklenmesi gerektiği açıktır. Bu açıdan bakılacak olursa, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın son dönemlerde sıkça kullandığı söylemler üzerine yeniden düşünülmesi elzemdir: "Entegrasyona evet, fakat asimilasyona hayır diyorum." (2011) ya da "Asimilasyon bir insanlık suçudur!" (2010). Çünkü bu politik dil, -amaç iyi niyetli de olsa- son kertede, Almanya'yı ve halkını Türkiye'den uzaklaştırmaya bir algı üretmektedir. Bunun teyidi için, Almanya'yı ekonomik mesken edinmiş bir Türkiye vatandaşına sorulması yeterli olabilir. Böyle söylemlerin icra edildiği Almanya gezilerinden sonra, örneğin fabrikalarda çalışanlar "Aslında Başbakan şunu demek istedi?" muamelesine tabi tutulabilirler. Üstelik bir devlet, diasporasında, etkinliğini canlandırmak isteyebilir; yalnız bu eylem, yeni düşmanlar yaratmamalıdır. O nedenle, yeni bir dil geliştirmek "Türkiye-Almanyalı Türkler-Almanya-AB" dörtgeninde fayda maksimizasyonu sağlayabilir.

Türkiye'nin AB üyeliği hedefinde Almanya'dan tecrübe ettiği en temel problemler, dört maddeye indirgenebilir:

- 1) (Çoğunluğu) olumsuz (seyreden) kamuoyu algısı,
- 2) Almanya'daki vatandaşlarının kırık uyum kartesi,
- 3) Kimi Alman partilerinde farklı tonajlarda temsil edilen Türkiye karşıtı/şüpheli tezler ve

4) (Başka bir makale konusu da olsa kanımızca en önemlisi) Alman devletinin, Almanya-Fransa-İngiltere üçgenindeki siyasi nüfuzun yine büyük bir ülke ile paylaşılma istenmemesi.

Değerlendirmenin sonunda, Türkiye'nin AB engelli koşusunda neler yapacağı, biraz da bu mayınlı arazilerdeki kendi performansına bağlı olduğu öngörülebilir. Her ne kadar, Türkiye'nin siyasi elitleri 2000'li yılların başından ve özellikle 2005 yılından itibaren çok yönlü bir dış politikayı tercih eder olmuşlarsa da, AB üyeliği Türk dış politikasının omurgası olmaya devam edecektir. Bu anlamda da Almanya, ehemmiyetini koruyacaktır.

Kaynakça

Akkaya, Ç. & Yasemin Ö. & Faruk Ş. (1998). *Länderbericht Türkei*. Darmstadt: Wiss. Buchges.

Armaoğlu, F. (2009). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

AB Komisyonu (2011). *Turkey 2011 Progress Report*. Accompanying The Document Communication From The Commission To The European Parliament And The Council. Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012 {COM(2011) 666}, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf (Erişim Tarihi: 12.10.2011)

AB Konseyi (2004). Tagung des Europäischen Rates (Brüssel, 16./17. Dezember 2004) *Schlussfolgerungen des Vorsitzes*. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/de/ec/83221.pdf, S. 7 (Erişim Tarihi: 01.1.2005)

Atılğan, C. (2002). *Türkische Diaspora in Deutschland: Chance oder Risiko für die deutsch-türkischen Beziehungen?*. Hamburg: Deutscher Orient-Institut.

Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung (Berlin Nüfus ve Gelişme Enstitüsü) (2008). *Ungenutzte Potenziale. Zur Lage der Integration in Deutschland*. http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Zuwanderung/Integration_RZ_online.pdf (Erişim Tarihi: 07.3.2009)

Boro, I. (2008). *Die getürkte Republik: woran die Integration in Deutschland scheitert*. München: Wilhelm Heyne Verlag.

Bierling, S. (2005). *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: Normen, Akteure, Entscheidungen*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag.

Bisky, L. (2010). "Die Europäische Linke (EL) und die Beitrittsfrage der Türkei in die EU". İç: *Die Europäische Union und der Beitritt der Türkei. Positionen türkischer Parteien und der Parteien im Europäischen Parlament* Ermagan, I. (Ed.), Münster: LIT Verlag, S. 248-258.

Bredow, W. (2006). *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland: Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Bundeswahlleiter (2009). *Endgültiges Ergebnis der Bundestagswahl 2009*. http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_09/ergebnisse/bundesergebnisse/index.html (Erişim Tarihi: 17.12.2010)

Canbolat, İ. S. (2003). *Almanya Dış Politikası*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

CDU/CSU (2004). *Beschluss der Präsidien der Christlich Demokratischen Union und der Christlich-Sozialen Union am 7. März 2004: Privilegierte Partnerschaft. Die europäische Perspektive für die Türkei*. http://www.cdu.de/doc/pdf/03_08_04-beschluss-tuerkei.pdf (Erişim Tarihi: 12.3.2009)

Çelik, H. E. (2009). *Einwanderung zwischen Assimilation und Ghetto: Arbeitsmigration aus der Türkei in die Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Free Pen Verlag.

DIE LINKE (15/16 Mayıs 2010). *Programmatische Eckpunkte. III. Unsere Alternative: Soziale, demokratische und friedensstiftende Reformen zur Überwindung des Kapitalismus*. http://die-linke.de/partei/dokumente/programm_der_partei_die_linke_programmatische_eckpunkte/iii_unsere_alternative_soziale_demokratische_und_friedensstiftende_reformen_zur_ueberwindung_des_kapitalismus/ (Erişim Tarihi: 17.5.2010)

Dittbner, J. (2005). *FDP – Geschichte, Personen, Organisation, Perspektiven. Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Eralp, A. (1993). "Turkey and the European Community in the Changing Post-War International System". İç: *Turkey and Europe* (eds.) Balkır, C. / Williams, A., S. 24-43, London: Pinter Publishers.

Erdoğan, R. T. (2010). *Asimilasyon Bir İnsanlık Suçudur*. http://www.akparti.org.tr/asimilasyon-bir-insanlik-sucudur_7397.html (Erişim Tarihi: 10.10.2010)

Erdoğan, R. T. (2011). *Nein zur Assimilation*. <http://www.faz.net/s/Rub594835B672714A1DB1A121534F010EE1/Doc~E6390EA73061D4A6EB8945EAA028E4D72~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (Erişim Tarihi: 28.2.2011)

Erlar, G. & Angelica S.-D. & Uta Z. (2004). *Zur Diskussion der Aufnahme von EU-Beitrittsverhandlungen mit der Türkei*. http://www.spdfraktion.de/cnt/rs/rs_datei/0,,4398,00.pdf (Erişim Tarihi: 11.4.2005)

Erdoğan, İ. (2011). "Alman Birlik Partileri (CDU/CSU) ve Türkiye'nin Üyeliğine İlişkin Tutumları". *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, 100-114.

Ermagan, I. (2007). *Integrations- und Segregationsneigungen von Deutschtürken. Versuch der Eingliederung in gesellschaftliche Bereiche*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.

FDP (2011). *Rolle der EU in der Welt*. <http://www.fdp-in-europa.de/themen/europaeische-union/> (Erişim Tarihi: 17. 4. 2011)

Gerhardt, W. (2008). *Die Kraft der Freiheit. Geschichte, Gegenwart und Zukunft des Liberalismus*. Stuttgart: Hohenheim Verlag.

Hunn, K. (2005). „Nächstes Jahr kehren wir zurück ...“. *Die Geschichte der türkischen „Gastarbeiter“ in der Bundesrepublik*. Göttingen: Wallstein Verlag.

Karluk, R. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Beta Yayınları.

Karpat, K. H. (1975). *Turkey's foreign policy in transition 1950-1974*. Leiden: E.J. Brill.

Kauder, V. (2011). "Kauder will Türkei nicht in der EU", <http://www.tagesspiegel.de/politik/kauder-will-tuerkei-nicht-in-der-eu/3887388.html> (Erişim Tarihi: 12. 5. 2011)

Kaya, A. & Ferhat K. (2005). *Euro-Türkler. Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü? Engel Mi?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keskin, H. (2009). *Deutsch-türkische Perspektiven: Plädoyer für eine zukunftsorientierte Integrationspolitik*. Schwalbach am Taunus: Wochenschau Verlag.

Knortz, H. (2008). *Diplomatische Tauschgeschäfte. ‚Gastarbeiter‘ in der westdeutschen Diplomatie und Beschäftigungspolitik 1953 - 1973*. Köln/ Weimar/ Wien: Böhlau Verlag.

Kramer, H. (2003). *EU-kompatibel oder nicht? Zur Debatte um die Mitgliedschaft der Türkei in der europäischen Union*. Nr. 34. Berlin: SWP Studie.

Kreiser, K. & Christoph K. N. (2009). *Kleine Geschichte der Türkei*. Ditzingen: Reclam Verlag.

Lechner, K. (2010). "Die Beziehungen zwischen der EU und Deutschland und der Türkeibeitritt". İç: *Ermagan, I. (Ed.): 2010*, S. 173-188.

Milliyet (1998). Kinkel'den Sert Yanıt. <http://www.milliyet.com.tr/1998/04/03/dunyaframe.html> (Erişim Tarihi: 13. 12. 2011)

Polenz, R. (2010). *Besser für Beide: Die Türkei gehört in die EU: Ein Standpunkt*. Hamburg: Edition Körber-Stiftung.

Schmid, S. (2010). *Integration als Ideal - Assimilation als Realität: Vorstellungen von jungen Deutschen und türkischstämmigen Migranten über ein Leben in Deutschland*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht (V & R) Unipress.

Schnieder, A. & Tom S. (2010). *Die Zukunft der deutschen Wirtschaft: Visionen für 2030*. Erlangen: Publicis Publishing Verlag.

Schoen, H. & Falter, J. W. (2005). *Die Linkspartei und ihre Wähler*. Aus Politik und Zeitgeschichte 51-52/2005, S. 33-40.

Schröder, G. (2006). *Entscheidungen: Mein Leben in der Politik*. Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag.

Schulz, M. (2009). *Schulz (SPD) wirbt für Türkei-Beitritt zur EU*. http://www.rp-online.de/politik/europawahl/Schulz-SPD-wirbt-fuer-Tuerkei-Beitritt-zur-EU-aid_716658.html (Erişim Tarihi: 17. 12. 2011)

Schwarz, H.-P. (2010): *Die Fraktion als Machtfaktor: CDU/CSU im deutschen Bundestag 1949 bis heute*. München: Pantheon Verlag.

Spier, T. & Felix B. & Matthias M. & Franz W. (2007): *Die Linkspartei: Zeitgemäße Idee oder Bündnis ohne Zukunft?* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

- Statistisches Bundesamt Deutschland (2010). *Ausländische Bevölkerung*. <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Statistiken/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendischeBevoelkerung/Tabelle/Content75/Geschlecht,templateId=renderPrint.psm> (Erişim Tarihi: 19. 01. 2012)
- Şen, F. (2005): *Türkiye-AB İlişkilerinde Dış Etkenler*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011). *2011 Yılı Kasım Ayı Sınır Giriş-Çıkış İstatistikleri*. <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/belge/1-63767/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi: 02. 1. 2012)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2011). *Ülkelere Göre Dış Ticaret*. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4 (Erişim Tarihi: 01. 1. 2012)
- Welt Online (2010). *FDP und CSU in Türkeifrage auf Kollisionskurs*. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article5776067/FDP-und-CSU-in-Tuerkeifrage-auf-Kollisionskurs.html> (Erişim Tarihi: 13. 1. 2012)
- Westerwelle, G. (2010). *Die Richtung der Türkei ist Europa*. <http://www.liberale.de/Westerwelle-Die-Richtung-der-Tuerkei-ist-Europa/5690c10160i1p69/index.html> (Erişim Tarihi: 13. 1. 2012)
- Volmer, L. (2009). *Die Grünen: von der Protestbewegung zur etablierten Partei - eine Bilanz*. München: C. Bertelsmann Verlag.
- Walter, F. (2009). *Die SPD: Biographie einer Partei*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Wehler, H.-U. (2002). "Das Türkenproblem", iç: Die Zeit, 12.09.2002, S. 9.
- Wessels, W. & Udo D. (2006). *Die neue Europäische Union: im vitalen Interesse Deutschlands?* Studie zu Kosten und Nutzen der Europäischen Union für die Bundesrepublik Deutschland, Berlin: Netzwerk Europäische Bewegung Deutschland und Europa-Union Deutschland.
- Yurttagül, A. (2010): "Die Türkei, die Entwicklung eines Beitrittskandidaten". iç: *Ermagan, Ismail (Ed.): 2010, S. 229–247*.

Mülakatlar

- Yeşiller Milletvekili Cem Özdemir ile, İstanbul, 02.05.2009.
- SPD Milletvekili Aydan Özoğuz ile, Brüksel, 09.04.2009.